

Kassai Istvánné

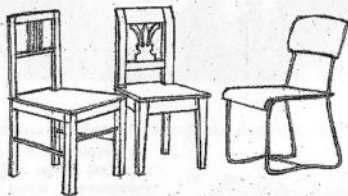
Szabadkézi rajz



V. ALAPFORMÁK ALKALMAZÁSA

Az alapformák jellemzőinek megismerése és rajzolásának begyakorlása segítséget nyújt ahhoz, hogy összetettebb tárgyakat elemeire bontva lerajzolhassunk.

A kockákból, mint alapelemből kiindulva egyszerű módosításokkal és kiegészítésekkel különböző stílusú és formájú székeket rajzolhatunk.



Néhány művészeti stílusirányzat előszeretettel építi be műveibe az alapformákat.



Fernand Léger: Gépész



VII. DIFFERENCIÁLT TÓNUS

Drapéria

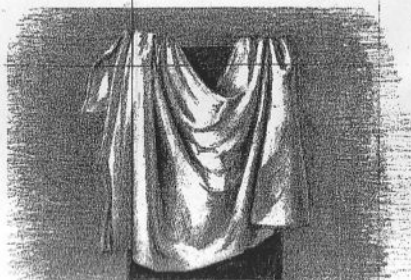
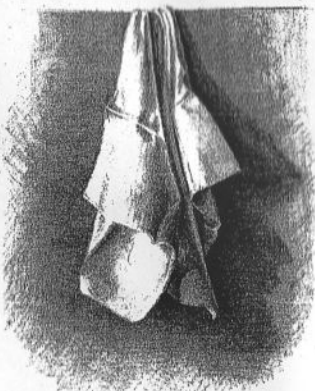
A geometria szögletes, szabályos elemei mellett a drapéria egyrészt az egységiséget, a változatoságot jelenti, másrészt a lágyság struktúráját képviseli.

A drapéria rajzolásánál is - mint minden más természet utáni rajzolásnál - a megfigyeléssel kezdjük a munkát. Először nézzük meg az anyag külső és belső kontúrvoalait, majd a törések és hajtságok vonalát, a redőzöttséget. Keressük meg a rendszert a látszólag bonyolult és rendezetlen halmazban!

Csak egyszerű, kevés vonallal megrajzolt vázlatot készítünk; mert a látvány lényegét csak a tónusozás tudja visszaadni.

Figyeljük meg az ön- és vetett árnyékokat, majd megfelelő tónusozási technikával, finom átmenetekkel nemcsak a tárgy térbeli helyzetét, de az anyagát is érzékeltethetjük.

A jól elkészített rajz mindig megnyerő, és a természetesség hatását kelti.



Térplasztika, növényi ornamentika

A térbeli struktúra elemzése, felbontása, a szerkezet pontos megfigyelése és a differenciált tónusozás technikájának ismerete szükséges az összetett, bonyolultabb minták, épületdíszek rajzolásához is.

Először kisebb, egyszerűbb elemekkel, mintákkal gyakoroljunk, s csak ezután vállalkozzunk nagyobb vagy bonyolultabb minták ábrázolására.

Nem szabad a kidolgozott részletekből felépíteni a rajzot. Az első lépés mindig a tárgy teljes szerkezetének, összefüggéseinek feltárása, és vázlatos felszerkesztése. A tónusozás megkezdése előtt a fény-árnyék viszonyok megállapítása is szükséges; figyeljük meg, melyek a legvilágosabb és a legsötétebb felületek.

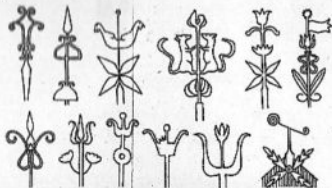
Finom tónusozással, fokozatos átmenetekkel a felületeket plasztikussá tesszük, térbeliségüket érzékeltetjük. A jól megválasztott technika ismét segíthet a tárgy anyagának jellemzésében.



IX. A NÉPMŰVÉSZET, MINT A KÖRNYEZET ÁBRÁZOLÁSÁNAK JELRENDSZERE

Környezetünk megismerése során igyekszünk a jobb megértés reményében rendszereket felállítani. A vizuális nyelv jelrendszere az adott társadalom jellegétől, fejlettségétől, világlképétől, kultúrájától függ.

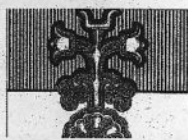
Az ősi, primitív, prehisztórikus vagy a népművészet jelrendszerei a környező világ szintetikus és leegyszerűsített ábrázolásai.



Kovácsolt házaromdíszek a Nagykunságból

Kenso Tange, a XX. sz. legnagyobb japán építész a következőket jelentette ki: "Ma a legfontosabb feladatunk az olyan alkotás, amely egy időben fogja fel a múltat és a jövőt." A japán hagyománytisztelet köztudott, de úgy gondolom, nekünk éppúgy fontos hagyományaink és a magyar népművészet jelrendszereinek megismerése.

Debreceni Csigacsindló



Szarukarcolat

A népművészetből tanulhatunk és építkezhetünk.



Bak Imre: Nap-madár-arc



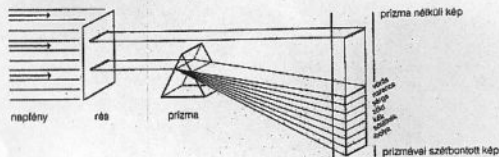
X. SZÍNES ÁBRÁZOLÁS

Színelmélet

A világot a színek teszik élővé. A megjelenítés művészi eszközei közül a színek szerepe a legnagyobb, bár nem minden műfaj jellemzője. A szín a legalkalmasabb arra, hogy hangulatot, érzelmeket keltsen, de szerepet kap a tudományos életben, az iparban, az élet minden területén.

Mi a szín?

Isaac Newton, angol matematikus 1676-ban kimutatta, hogy a napból érkező fény, a "fehér" fény háromélű prizmával felbontható a szívrányú színeire. Egy gyújtólencsével ezek a színek újra fehér fényvé állíthatók össze.



A színek fényhullámokból, elektromágneses energiából jönnek létre. Az egyes színeket jellemzi hullámhosszuk és rezgésszámuk is. A tárgyak egyes színeket (fényhullámokat) elnyelnek, másokat visszavernek. Az ember a tárgyat olyan színűnek látja, amilyen a visszavert fény sugarát.

A színeknek három fontos tulajdonsága van:

színezet
tónus
telítettség (intenzitás)

A színezet a szín fajtáját jelöli. (pl. zöld, piros, pirosaslila, stb.)

A tónus a színt sötét vagy világos árnyalatáról jellemzi. (pl. világoszöld, stb.)

A telítettség a szín élénkségére, tisztaságára, erejére utal. (pl. kékeszöld)

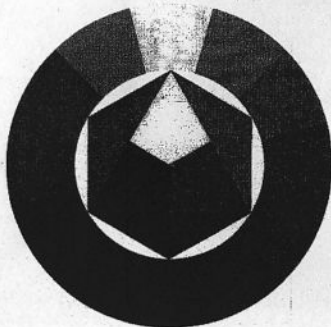
A színek

A színek között legfontosabbak az úgynevezett elsődleges színek: a sárga, a piros és a kék. Ezek az alapszínek.

Nem keverhetők ki más festékből.

Másodlagos színeket kapunk két-két alapszín egyenlő arányú keveréséből. Így kapunk a sárga és piros színekből narancsot, a piros és kék színekből lilát, a kék és sárga színekből zöldet. Újabb színeket állíthatunk össze további színek keveréseivel, például egy főszínt keverünk egy másodlagos színnel. Ha például pirosat keverünk lilával, kapjuk a lilás-pirosat.

A színek között az alapszínekből előállítható 12 szín található:



A színelmélettel sokan foglalkoztak. A fenti színekort Johannes Itten, XX. századi német festő, a Bauhaus tanára állította össze.

A színek között egymással szemben helyezkednek el a **komplementer színek**, azaz a kiegészítő színek.

A komplementer színek között különleges kapcsolat van. Egymás mellett elhelyezkedve felerősítik erejüket, intenzitásukat. Az elnevezésük szerint kiegészítik egymást, azaz teljessé teszik a hatásukat. Egymással összekeverve a színek semlegesítik egymást, szürke, barna, vagy más semleges színt hoznak létre.

A komplementer színpárok:

- piros-zöld
- narancs - kék
- sárga - lila

Színpárokat egy elsődleges szín és a színek között vele szemben elhelyezkedő másodlagos szín alkotnak.

A színek befolyásolják érzelmeinket és érzékeinket is.

A színek meleg vagy hideg hőérzetet válthatnak ki belőlünk. Ha a szoba fala narancsszínű, a szobát melegebbnek érezzük, mintha kékre festenénk.

A színek között baloldalon elhelyezkedő színek a **hideg színek**, a jobb oldali színek a **meleg színek**.

A hatás szempontjából az is érdekes, hogy egy adott szín milyen környezetben jelenik meg. Egy lila szín például piros mellett hideg, kék mellett meleg hatást kelt.

Minden színnek van hideg és meleg árnyalata.

A meleg színek "előlépő" tulajdonságúak (felénk közelednek), a hideg színeket "bemélyedő", azaz távolodó, visszahúzó színeknek tartjuk.

A színek növelni, csökkenteni, változtatni képesek a létrehozott tereket. Módosíthatják a síkok helyzetét, hangsúlyozhatnak vagy hatásukban csökkenthetnek térelemeket.

Színkontrasztok

A színek egymáshoz való viszonyában hatnak a kontrasztjelenségek.

Két vagy több különböző szín közötti kapcsolatban hét fontos kontraszthatást tartunk számon:

1. magábanvaló színkontraszt
2. fény-árnyék kontraszt
3. hideg-meleg kontraszt
4. komplementer kontraszt
5. szimultán kontraszt
6. minőségi kontraszt
7. mennyiségi kontraszt

A magábanvaló színkontraszt

Minden különböző színezet egymás mellett kontraszthatást kelt. Legerőteljesebb kontraszthatást a teltett, elsődleges színek adnak.

Példa:



fehér fekete piros kék sárga zöld lila

A kontraszthatás csökken, ha a színezet másod-, vagy harmadrendű. Változik a kontraszthatás a telítettséggel, a szín tisztaságának változtatásával is. Bevonhatjuk a kontraszt erősítésére a feketét, gyengítésre a fehéret is. A népművészet gyakran él a magábanvaló színkontraszt hatásával.

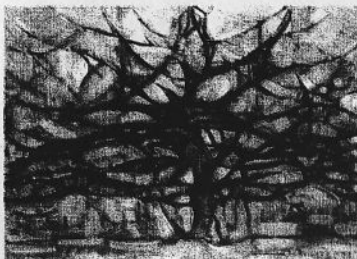
Fény-árnyék kontraszt

Két különböző tónusú szín között keletkezik. Legkézenfekvőbb kifejezője a fehér és a fekete, de létrejöhet a szürke két árnyalata között is.

A semleges szürke tompíthatja az élénk színeket, erősítheti a gyengét.

Természetesen a fény-árnyék kontraszt minden színzetben előállítható, és különböző színek különböző tónusértékű változatai között is. Legnagyobb az ellentét a sárga világos és a lila sötét árnyalata között.

A szem ezt a kontrasztot igen jól érzékeli. A természetben fellelhető és az emberi életben is létező mély ellentétek kifejezésére alkalmas művészi eszköz.



Piet Mondrian: Ezüstös fa



Piet Mondrian: Vörös fa



Hideg-meleg kontraszt

Vegetatív idegrendszeri hatáson alapszik. Tudományos vizsgálatok bizonyítják, hogy a színek hideg változatai mérséklik a vérkeringést, a melegek aktivizálják azt. Az átlagos hőérzet-különbözet 4°C is lehet.

Legmelegebb szín a vörösenarancs, leghidegebb a kékeszöld. (A színek vízszintes tengelyén található színek.)

A szabadban minden szín hidegebbnek hat.

A kontraszthatás akkor érvényesül leginkább, ha nincs fény-árnyék kontraszt.

A hét színkontraszt közül a leghatásosabb a hideg-meleg kontraszt.

Példa:



piros zöld



narancs krómoxid-zöld

Komplementer kontraszt

Két komplementer fényből fehér fény jön létre. Színezékek esetében a két kiegészítő szín semleges, szürkés árnyalatot ad.

Egymás mellé helyezve a színeket, hatásuk felerősödik. A komplementer színeknek kiegyensúlyozó szerepe van, megfelelő arányok betartásával harmonikus kompozíciókat hozhatunk létre.

Példa:



piros zöld



sárga lila



narancs kék



Andy Warhol
Black Rhino, Endangered Species



Szimultán kontraszt

Adott szín hatása más, különböző színű környezetben eltérő lehet. Azonos színű és nagyságú felületek sötétebb háttér előtt világosabbnak, világos háttér előtt sötétebbnek hatnak. (Ha a két összehasonlítást egymás után végezzük el, szukcesszív kontrasztról beszélünk.)



A háttér nemcsak a fény-árnyék viszonyokat változtatja meg, hanem a komplemenert is próbálja felidézni.

Minőségi kontraszt

A minőségi kontraszt egy szín élénk, tiszta felülete és egy tompább, vagy tört árnyalata között keletkezik. A szinkontrasztok közül szemünk a minőségi kontrasztra a legkevesbé érzékeny. A kontraszthatás növelheti a fény-árnyék ellentét.

Az élénk, telített színt meg lehet törni fehérrel, feketével, szürkével, a komplemenntel, vagy más színnel.

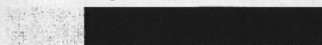
A megtört szín mellett a telített szín ragyogóbbá válik.

Mennyiségi kontraszt

Különböző színek felületi arányaitól függ a kontraszt erőssége. A színek különböző hatóereje miatt az egyensúly akkor tartható fenn, ha az erőteljesebb szín felülete kisebb, a gyöngébb szinből nagyobb felületet biztosítunk.

A komplementer színek egyensúlyban vannak, ha biztosítjuk az alábbi felület-arányokat:

sárga : ibolya= 1/4 : 3/4



narancs : kék= 1/3 : 2/3



vörös : zöld= 1/2 : 1/2



Ha a fenti arányok megváltoznak, a hatás expresszív lesz, feszültséggel teli. Az egyensúlyi helyzetet befolyásolni tudjuk a tónusok változtatásával is.



Színdinamika

Környezetünket szeretnénk szépnek látni. A szín, az ember és a környezet viszonyával a színdinamika foglalkozik. Mivel a színekkel jelentősen befolyásolhatjuk az építést, úgynevezett "második természet"-et, ismerkedjünk meg néhány színdinamikai tényezővel.

Színpreferencia

Minden embernek van kedvenc színe. Ezt a színt a többi szín rovására előnyben részesíti. Az "ítélet", ahogyan tetszés szerint sorba állítjuk a színeket, a színpreferencia.

Mivel a környezet kialakítása a munkateljesítményt is befolyásolja, a színpreferencia vizsgálata és alkalmazása tudományos vizsgálatok tárgya. A színpreferenciával kapcsolatban dr. Nemcsics Antal az 1960-as évektől végez kísérleteket műszaki egyetemünkön.

A preferencia az életkorral változik, de befolyással van a preferenciára az egyén neve és hovatartozása is.

A színes bőrűek például a vörös és sárga színeket szeretik jobban, a fehérek a kéket és az ibolyát. A magyarok jobban szeretik a zöldet, a németek a kéket, a franciák az ibolyát.

A bűnözők a tört és sötét színeket kedvelik.

Más a színértékelése az egészséges és a beteg embernek is. Módosító szerepe van az időjárásnak és a világitásnak.

Történelmi színpreferencia

A színekre a mai ember szeme érzékenyebb, mint korábban. A művészember szeme pedig az átlag ember szeménél is sokkal érzékenyebb. (A színérzékenység egyébként fejleszthető!) A színekhez való viszonyulás mindig jellemző egy adott korra. Természetesen ezt a viszonyt az elődállítható festékek is befolyásolják. (Az első színező anyagok a földfestékek és a növényi nedvek voltak, de már az ókori egyiptomiak előállítottak mesterségesen színeket.)

Színasszociáció

A szín értékelésekor tudatunkban gyakran kapcsolunk a színhöz tárgyat vagy fogalmat. Ez az asszociáció a szín elnevezésében is megjelenhet. Például: fűzöld, tengerkék, égkék, napsárga, tűzvörös, stb.

A színasszociáció kollektív színlélményből származó részben öröklött ítélet, de lehet személyes emlék, tapasztalat eredménye is.

Színszimbólum

A színszimbólum olyan színasszociáció, amelynek történelmi és főként kulturális alapjai vannak. A fekete szín az éjszakát és a halált jelenti, a tudomány színe a kék, a zöld a nyugalom színe, stb. Gyakran egy színfajtnak két árnyalata különböző jelentést hordoz, például a cinőberpiros élénkséget, vidámságot jelent, a bordó haragot.



A színek élettani hatása

A színek nem csak fizikai hatást váltanak ki az emberből. A hatás lehet élettani vagy pszichikai jellegű. Például a kék szín lehet lázcsillapító hatású, a vörös izgató, a zöld csökkenti az étvágyat.

Környezetünk kialakításánál célszerű ismereteinket figyelembe venni.

Színharmonia

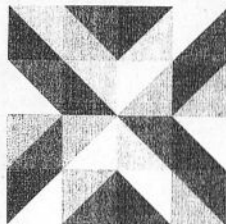
A harmóniának nincsenek törvényszerűségei, szabályai. Megítélése állandóan változik. A harmonia olyan komplex értékítélet, mely függ a színek által létrehozott színérzettől (színezet, tónus, telítettség), de függ pszichikai, életkori és kulturális hatásoktól, és az adott környezettől (világítás, térbeli helyzet, stb.) is.

A harmonizáló színek általában a világosság és a telítettség vonatkozásában megegyeznek, vagy azonos mértékben különböznek. Jó, ha a színezet, a telítettség, vagy a világosság közül az egyik állandó minden színben.

Leegyszerűsítve a fentieket: **analóg** harmóniát hozhatunk létre a színek olyan szomszédos színei között, amelyekben ugyanaz az elsődleges szín megtalálható. (Pl. Vincent van Gogh 1888-as "Napraforgó"-ja.)

2	4	5	1
5	3	2	4
4	2	1	5
1	5	3	3
3	3	4	1
4	1	2	5
5	3	1	4
1	4	5	3

1. fehér
2. csont
3. vaj
4. beige
5. világosbarna



Ha egyetlen színre épül a környezet, vagy egy kompozíció színösszeállítása, akkor **domináns harmonia** jön létre. Nem könnyű a megvalósítása, bár egyszerűnek tűnhet.

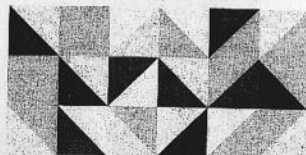
4	2	4	2
3	1	3	1
1	3	1	3
2	4	2	4

1. halványzöld
2. világoszöld
3. olivazöld
4. sötétzöld



A kétféle harmonia a komplementer színekre épül.

2	3	1	1	6	2
6	4	2	3	4	3
4	2	5	1	5	4
3	6	1	5	3	5
4	1	3	1	1	4
2	5	2	6	3	2



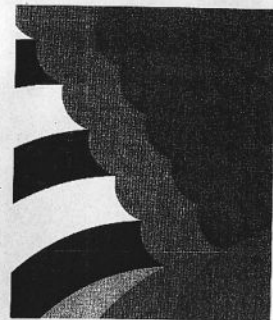
1. világossárga
2. halványsárga
3. kadmiumsárga
4. középlila
5. okkersárga
6. sötétlila

Ha csak a harmonia megvalósítására törekszünk, a hatás unalmassá is válhat. Egy-egy színfolt kiemelésével a kompozíciót érdekessé, vagy izgalmassá tehetjük.

Erős érzelmi hatást érhetünk el szándékos **disszonanciával**, kontrasztok alkalmazásával.



Táj



Vence

Nádler István munkái

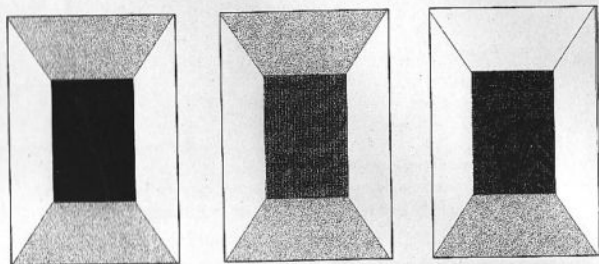
Szín, tér, forma

A színek különböző telítettségi és világossági tulajdonságaikkal térérzékelésünket módosíthatják, sőt, a tér geometriai adottságait ellenkező értékűvé változtathatják.

A meleg színek közelítenek, a hideg színek távolítanak. A sárga előre lép, a lila háttérbe süllyed, ha a háttér fekete vagy sötét. Ellenkező a hatás fehér háttéren. Tehát a színek környezetükkel együtt fejtik ki hatásukat.

A telt színek mindig közelebb levőknek látszanak, mint az ugyanolyan tónusértékű tört színek.

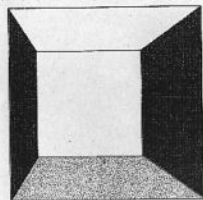
Ha el akarjuk kerülni a hosszú folyosó kellemetlen térhatását, akkor a végfalat közeledő, tehát élénk és meleg színűre fessük, vagy élénk, nagymintás tapétát, képet helyezünk el rá.



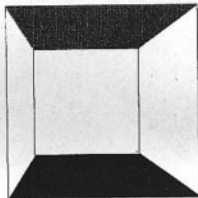
A színek mennyisége is döntő jelentőségű. A kisebb felületű meleg színek a legkisebbek.

Az oldalfalakon a színezetekkel, a mennyezeten a telítettséggel és a világossággal tudunk leginkább térhatást változtatni.

Magasabb térhatást érünk el sötét és meleg színű oldalfalakkal(a), alacsonyabb sötét és meleg színű mennyezet- illetve padlószínnel. (b)

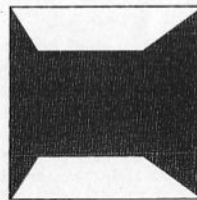
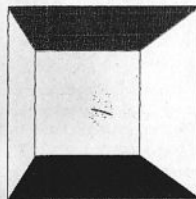


a



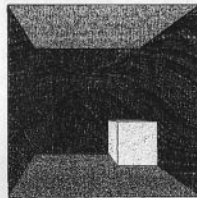
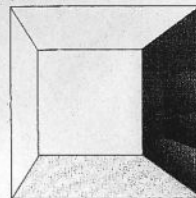
b

Tágíthatjuk a teret, ha az oldalfalakat világos vagy fehér színre festjük. Nagyon nagy tereknél biztonságos és nyugodt tér kialakításához sötétebb színekkel dolgozunk!



Ha egy tárgy, vagy valamilyen tömeg jelentőségét növelni akarjuk, akkor azt világos, vagy telt színekkel érhetjük el. (Legnagyobb az érzékmódosulás, ha sárga tárgyat helyezünk ibolyakék háttér elé.)

Megfelelő színekkel és mintákkal hangsúlyozni tudjuk a bútorokat, vagy a falfelületeket.



A gyakorlatban használhatjuk ismereteinket, ha egy utcaképet úgy akarunk kialakítani, hogy a különböző nagyságú épületek színezésükkel harmonikus és kiegyensúlyozott összképet adjanak.

Az épülethomlokzat tagozatai és párkányai lehetőleg csak telítettségben, vagy tónusértékben térjenek el a fal színétől, de a nyílászárók színezete legyen más.

A színes felületek hatását befolyásolja a felületi struktúra is.

Összefüggés figyelhető meg a színek és a geometriai formák között. A négyzet a piros színnek felel meg (nehéz, átlátszatlan, statikus jelleg). A háromszögnek erősző hatása van, a sárga szín illik hozzá. A kör a gondolkodás, a folyamatos mozgás jelképe, színe a kék.



Szín és funkció

Az ember az épített környezetet valamilyen célra építi és használni kívánja. A környezeti elem ilyen jellegű tulajdonságát funkciónak nevezzük.

A színeknek funkcionális szerepük is van. A színekkel a munkahelyeket barátságosabbá tehetjük és ezzel a munkakedvet is növelhetjük. Színekkel jelölhetjük a technológiai folyamatokat, veszélyre figyelmeztethetünk. A zöld színek felvilágosításra alkalmasak, a kékek utasításra, a narancsok figyelmeztetésre, a vörösek tiltásra.



XI. VÁLASZTHATÓ KÉPZŐMŰVÉSZETI TECHNIKÁK

A ceruzarajz és az akvarellfestés a legismertebb képzőművészeti technika, amelyeket az általános- és középiskolákban is használunk.

Próbáljunk ki más rajzeszközöket is, hiszen mindegyiknek mások a jellemzői és más a hatásuk is!

Színes ceruza

A színes ceruza könnyen kezelhető, egyszerű rajzeszköz, amit már biztosan használtunk általános iskolában is, de ha nem is áll rendelkezésre, könnyen beszerezhető.

Dolgozhatunk egy, vagy akár csak néhány színnel is, de a színrétegeket egymásra hordva kevert színeket is létre tudunk hozni. Ezek a színek sokkal érdekesebbek és életszerűbbek, mint például a vízfestékből kikevert árnyalatok.



A tónusokat a ceruza keménységével, illetve a papírra nyomás erősségével változtathatjuk.



Előnye, hogy azonnal látható a szín hatása, árnyalata, így újabb réteg felhordásával a szín korrigálható.

Nem kötött a rajzolás tempója, nem kell például a száradásra várni, mint a folyékony anyagoknál.

Különböző textúrájú papírokon a ceruza más és más nyomot hagy, ezt a hatást akár be is építhetjük a rajzba.

Színes ceruzával igen aprólékos, kifinomult rajzokat is készíthetünk. Gyors és színes munkához ajánlott.